

Orientaatioprojektin työkalu pedagogisen tyylin analysoimiseksi 2011

Tämä työkalu on tarkoitettu varhaiskasvatuksen henkilöstölle oman pedagogisen tyylin tunnistamiseksi, sen eri puolien arvioimiseksi ja pohjaksi oman tyylin edelleen kehittämiseksi.

1. Oman ryhmän oppimisympäristön arviointi

Harjoitus on syytä tehdä ohjatusti vaiheittain siten, että tiimit eivät näe analyysia ennen oman toiminnan arvioimista, jotta liitteissä 3-6 kuvatut tyylit eivät vaikuttaisi tiimien omiin arviointeihin. Johtaja tulostaa liitteen 1 arviointimittarin tiimeille. Tiimit käyvät lomakkeen keskenään keskustellen läpi. Tämä työskentely tapahtuu tiimeittäin ja se voi tapahtua kussakin tiimissä heille sopivana aikana. Työkalua voi käyttää myös perhepäivähoidon ohjaaja, jolloin kukin perhepäivähoitaja täyttää ensin arviointilomakkeen ja sen jälkeen yhdessä perhepäivähoitajan kanssa lasketaan testitulos ja keskustellaan siitä. Lomakkeen täyttämiseen kuluu yhdeltä ihmiseltä noin 15-30 minuuttia ja tiimiltä noin 30-90 minuuttia.

2. Oman ryhmän pedagogisen tyylin analysointi

Kun ryhmien aikuiset ovat mittarin täyttäneet, voidaan jatkotyöstö tehdä kaikkien ryhmien kanssa yhdessä tai johtaja voi tehdä analyysin yhden ryhmän kanssa kerrallaan. Aikaa arviointiin kuluu noin 2-3 tuntia. Oman tyylin arvioimiseksi päiväkodin johtaja (tai perhepäivähoidon ohjaaja) esittelee neljä pedagogista tyyliä, jotka on kuvattu liitteissä 3-6. Tiimit saavat laskea kunkin tyylin keskiarvot omasta lomakkeestaan liitteen 2 kaavojen mukaan. Johtaja voi myös tehdä laskutoimitukset etukäteen, mutta tyylien konkreettisuus tulee paremmin esiin, jos tiimit laskevat itse omat tuloksensa. Mitä korkeampi keskiarvo, sitä enemmän tyyli on ominainen kyseiselle tiimille. On tärkeää painottaa että keskiarvot eivät kerro tiimin hyvyydestä. Joillakin tiimeillä voi olla taipumus käyttää korkeampien arvosanojen asteikkoa kuin toisilla, joten ryhmien arvoja ei voi verrata ryhmien välillä. Joskus voi käydä jopa niin, että hyvin toimiva tiimi on kriittinen ja arvostelee itseään ankarammin. Huomion kohteena on vain oman tiimin neljän painotuksen arviointi ja vertailu. Keskustellaan löytyneistä tyyleistä:

1. Mikä tyyli tiimissä painottuu eniten? Mikä tyyli painottuu vähiten? Kuvaavatko testin tulokset pätevästi tiimiä?
2. Oletteko tyytyväisiä pedagogiikan painotuksiin? Onko tyylien painotusten suuruusjärjestys hyvä? Mitkä asiat haluatte pedagogisissa painotuksissanne säilyttää? Mitkä asiat pedagogisissa painotuksissanne haluatte muuttaa?
3. Miten pedagogiset tyylit vastaavat lapsiryhmän tarpeisiin (ikä, ryhmän koko, lasten tiedot ja taidot)? Miten pedagogiset tyylit sopivat henkilöstön valmiuksiin, intresseihin ja tavoitteisiin?
4. Kuvatkaa oma tyylinne liitteeseen 7.

3. Palautteen taustaa

Palaute perustuu oppimisympäristökyselyyn, jonka Keravalla, Tuusulassa, Järvenpäässä, Hyvinkäällä, Mäntsälässä, Nurmijärvellä, Hämeenlinnassa ja Pornaisissa on täyttänyt yhteensä 313 tiimiä/perhepäivähoitajaa keväällä 2010. Eri tyylejä kuvaavat keskiarvot kertovat tiimien kuvausten yhteydestä kullekin löydetylle pedagogiselle tyylille. Luvut eivät kerro tiimien hyvyydestä eivätkä huonoudesta, eivätkä ne myöskään ole vertailukelpoisia tiimien välillä, sillä jokaisella tiimillä on ollut oma tapansa käyttää arvioinnin lukuarvoja. Tuloksin tulee siis perustua vain pedagogisten painotusten **järjestykseen** eli lukujen suuruusjärjestykseen.

Kyselyissä paljastui mielenkiintoisesti neljä erilaista pedagogista tyyliä. Yleisesti lasten ikä ei vaikuttanut paljon pedagogiseen painotukseen, joskin "lämmen arki"-tyyli painottui hiukan useammin pienten ryhmässä, mutta myös

isojen ryhmissä ”lämmen arki” sai useimmin korkeimman keskiarvon. ”Osallistava”-painotus oli taas hiukan yleisempi isojen ryhmissä. Tutkimuksen antamat tulokset tiimin itsearviointien suhteesta eri pedagogisiin tyyleihin ovat tilastollisia todennäköisyyksiä joten voi olla, että tiimi ei tunnistaakaan itseään pedagogisesta painotuksesta. Voi myös olla, että tulokset kertovat siitä, mitä tiimit ovat halunneet itsestään kuvata. Samoin tuloksessa voi näkyä se, minkä asian suhteen tiimit ovat olleet taipuvaisia olemaan kriittisiä ja minkä suhteen taas eivät. Jos tiimin kuvaus poikkeaa runsaasti todellisuudesta, myös tulokset ovat helpommin todellisuudesta poikkeavia. Kasvatus on aina valintojen tekemistä. Mitä haluamme säilyttää ja mitä muuttaa? Tämä työkalu ei toimi akselilla hyvä-huono, vaan tarkoituksena on helpottaa oman tyylin ja sen seurausten tunnistamista.

Liite 1. Pedagogisen ympäristön arviointilomake ja kysymysten numerot

Toiminnan kuvaus	Ei kuvaa	Kuvaa huonosti	Kuvaa jonkin verran	Kuvaa melko hyvin	Kuvaa erittäin hyvin
1. Kasvatustoiminta tapahtuu enimmäkseen pienryhmissä ja eriyttäen (alle 8 lasta)	1	2	3	4	5
2. Oppimis- ja toimintaympäristöt ovat monipuolisia	1	2	3	4	5
3. Lasten toimintaa dokumentoidaan runsaasti	1	2	3	4	5
4. Ryhmän aikuisilla on ollut jatkuva aika- ja resurssipula	1	2	3	4	5
5. Käytämme jatkuvasti lapsen vasua käytännön toiminnan suunnittelussa	1	2	3	4	5
6. Ryhmän aikuisilla on vähintään kerran viikossa suunnittelu- ja arviointikokous	1	2	3	4	5
7. Lapset osallistuvat vastuullisesti päivittäisten tehtävien tekoon	1	2	3	4	5
8. Erilaisia projekteja ja teemoja kehitellään usein yhdessä lasten kanssa	1	2	3	4	5
9. Lasten leikki on hyvin vapaata ja itsenäistä	1	2	3	4	5
10. Koko lapsiryhmä osallistuu joka päivä yhteiseen ryhmäkokoontumiseen	1	2	3	4	5
11. Lapset osallistuvat runsaasti toiminnan suunnitteluun ja kehittämiseen	1	2	3	4	5
12. Ryhmässä on useita lapsia erilaisista kulttuuritaustoista	1	2	3	4	5
13. Jostakin syystä ilo ja hyvinvointi on ollut vähän hukassa viime aikoina	1	2	3	4	5
14. Lasten tunneilmaisussa saisi tällä hetkellä olla lisää sävyjä	1	2	3	4	5
15. Lasten ristiriidat prosessoidaan ja tutkitaan yhdessä lasten kanssa	1	2	3	4	5
16. Lasten kesken vallitsee vahva yhteenkuuluvuuden tunne ja toisten huomiointi	1	2	3	4	5
17. Pedagogista johtajuutta ja kasvatuskulttuuria tulisi vahvistaa yksikössämme	1	2	3	4	5
18. Henkilöstön vaihtuvuus on pieni	1	2	3	4	5
19. Aikaa ja lämpöä on lapsille tarjolla yllin kyllin	1	2	3	4	5
20. Perushoito-, pukemis- ja siirtymistilanteet ovat ryhmässä rauhallisia	1	2	3	4	5
21. Musiikki (laulut, soittaminen ja kuuntelu) on erittäin tärkeää ryhmässämme	1	2	3	4	5
22. Piha-alue houkuttelee lapsia monipuoliseen toimintaan	1	2	3	4	5
23. Fyysinen oppimisympäristö (tilat ja materiaalit) ovat pohdittuja ja hyviä	1	2	3	4	5
24. Teemme paljon retkiä ja hyödynnämme lähiympäristöä	1	2	3	4	5
25. Lasten leikit kestävät ja kehittyvät usein viikkoja	1	2	3	4	5
26. Tilamme on jaettu moniin pienempiin nurkkauksiin ja toimintapisteisiin	1	2	3	4	5
27. Aikuiset tukevat paljon lasten leikkejä ja rikastavat niitä	1	2	3	4	5
28. Pienryhmiin jaon tekevät aikuiset pedagogisin perustein, eivät yleensä lapset itse	1	2	3	4	5
29. Ryhmässä on paljon visuaalista ilmaisua (piirtämistä, maalaamista sekä taidetta)	1	2	3	4	5

Jyrki Reunamo
Helsingin yliopisto 2011
Orientaatioprojekti

30. Ryhmässä on paljon draamaleikkejä (esityksiä, näytelmiä)	1	2	3	4	5
31. Ryhmässä on paljon käsitöitä (askartelua, teknistä työtä)	1	2	3	4	5
32. Ryhmässä leikitään paljon roolileikkejä	1	2	3	4	5
33. Ryhmässä luetaan lapsille paljon	1	2	3	4	5
34. Käsittelemme mediakasvatusta (esim. videoiden kuvaaminen ja työstö) runsaasti	1	2	3	4	5
35. Uskonnollis-filosofinen orientaatio on tärkeä osa kasvatustoimintaamme	1	2	3	4	5
36. Historiallis-yhteiskunnallinen orientaatio on tärkeä osa kasvatustoimintaamme	1	2	3	4	5
37. Luonnontieteellinen orientaatio on tärkeä osa kasvatustoimintaamme	1	2	3	4	5
38. Eettinen orientaatio on tärkeä osa kasvatustoimintaamme	1	2	3	4	5
39. Esteettinen orientaatio on tärkeä osa kasvatustoimintaamme	1	2	3	4	5
40. Matemaattinen orientaatio on tärkeä osa kasvatustoimintaamme	1	2	3	4	5
41. Kasvatussisällöt nousevat arjen toiminnasta, ei etukäteen suunnitelluista toiminnoista	1	2	3	4	5
42. Lapset noudattavat sääntöjä ilman aikuisen valvontaa	1	2	3	4	5
43. Lasten luovuus ja itseilmaisu on tänä vuonna todella kukoistanut	1	2	3	4	5
44. Ryhmässä on lasten tunne-elämälle erinomainen kasvualusta	1	2	3	4	5
45. Lasten fyysinen kunto ja liikunta ovat toiminnassamme keskeisiä	1	2	3	4	5
46. Lasten ajattelu, ongelmanratkaisu ja oppimaan oppiminen ovat meille keskeisiä	1	2	3	4	5
47. Lasten väliset sosiaaliset suhteet ovat tällä hetkellä erittäin toimivia ja kehittyviä	1	2	3	4	5
48. Työ ryhmässämme on yhtenäistä ja harmonista	1	2	3	4	5
49. Työ ryhmässämme usein hajanaista ja kaoottista	1	2	3	4	5
50. Työ ryhmässämme on suunnitelmallista ja tavoitteellista	1	2	3	4	5
51. Työ ryhmässämme on uusien mahdollisuuksien etsimistä ja testaamista	1	2	3	4	5

Liite 2. Tyylien keskiarvojen laskukaavat

Alla on keskiarvojen laskemiseen käytettävät kaavat. Huomaa että negatiivisten latausten kyseessä ollessa on käännetty muuttujan merkitys päinvastaiseksi ($6 - \text{MuuttujaX}$). Muuttujien numerot löytyvät liitteen 1 arviointikaavakkeesta. Kussakin neljässä kaavassa lasketaan siis viiden luetellun väittämän arvot yhteen ja jaetaan summa viidellä.

Osallistuvuus: $(\text{Kuvaus11} + \text{Kuvaus8} + \text{Kuvaus25} + \text{Kuvaus42} + \text{Kuvaus7})/5$

Lämmin arki: $(\text{Kuvaus19} + \text{Kuvaus48} + (6 - \text{Kuvaus49}) + (6 - \text{Kuvaus13}) + \text{Kuvaus27})/5$

Vasupainotus: $(\text{Kuvaus37} + \text{Kuvaus38} + \text{Kuvaus39} + \text{Kuvaus40} + \text{Kuvaus36})/5$

Suunnitelmallisuus: $((6 - \text{Kuvaus41}) + \text{Kuvaus2} + \text{Kuvaus50} + \text{Kuvaus51} + \text{Kuvaus24})/5$

Liite 3. Lämmintä arkea korostava kasvatusympäristö

Vahvuudet	Haasteet
- Lapsille on tarjolla yksilöllistä aikaa ja lämpöä ja kannustusta. Tunne- ja itseilmaisu sekä yhteenkuuluvuus ovat vahvoja. - Ilmapiiri on yhtenäinen, huomioiva ja harmoninen, henkilöstön vaihtuvuus on pieni. - Kasvatus on ennemminkin lähivuorovaikutusta kuin oppituokioita: Aikuiset osallistuvat lasten leikkiin, perushoito on rauhallista, ryhmässä on runsaasti musiikkia. - Lämpimän arjen painotus on hivenen yleisempi pienten ryhmässä, mutta yleinen myös isompien ryhmässä.	- Järjestettyyn kasvatustoimintaan ei panosteta: Sisällölliset orientaatiot jäävät usein vähälle huomiolle, ryhmäkokoonnutumisia on vähemmän, samoin retkiä, piha-alue voi olla virikkeetön ja käsitöitä tehdään vähän, informaatioteknologiaa hyödynnetään vähiten. - Projekteja ja teemoja kehitellään vähemmän yhdessä lasten kanssa. Lasten leikit eivät aina kehity eteenpäin ja ne voivat olla lyhytkestoisia. - Lasten osallistuminen toiminnan kehittämiseen voi jäädä vähemmälle. Lasten mahdollisuus ottaa vastuuta päivittäisistä tehtävistä voi jäädä pieneksi.

Lämpö luo hyvää oloa, mutta tyytyväisyys voi vähentää dynaamisuutta.

Liite 4. Suunnittelupainotteinen kasvatusympäristö

Vahvuudet	Haasteet
- Sisällölliset orientaatiot ovat etukäteen suunniteltuja, mietittyjä ja valmisteltuja. - Oppimisympäristön suunnitteluun on panostettu: Lähiympäristö, materiaalit, liikuntavälineet ja leikkipaikat ovat suunnittelun ansiosta monipuoliset ja niitä hyödynnetään. - Asioilla ja toiminnoilla on oma paikkansa: materiaalien määrä, sijoittelu ja käyttö ovat pohdittuja. Leikeillä on usein oma paikkansa. - Työ tiimissä on tehokasta, kokeellista ja luontevaa.	- Orientaatioiden integrointi arkeen voi unohtua. Musiikki, draamaleikit ja eettinen orientaatio voivat unohtua suunnitelmista. - Lasten yksilölliset tarpeet voivat jäädä yleisen toiminnan suunnittelun jalkoihin: lasten tunne-elämän tarpeet, itseluottamus, minäkuva, kannustaminen, luovuus ja lasten väliset suhteet voivat jäädä syrjään aikuisten keskusteluissa. - Lasten osallistuminen toiminnan suunnitteluun, ristiriitojen prosessointiin ja omaehtoiseen leikkiin voivat unohtua.

Suunnittelu tekee toiminnasta kasvatuksellisesti punnittua ja mietittyä, mutta toiminnan liittyminen lapsille tärkeisiin asioihin voi jäädä ohueksi.

Liite 5. Vasupainotteinen kasvatusympäristö

Vahvuudet	Haasteet
- Eri sisältöalueet monipuolisesti esillä. - Vasusta puhutaan pedagogisissa keskusteluissa runsaasti, jolloin tietoinen integrointi arkeen on mahdollista. - Sisältöalueista ja pedagogiikasta myös puhutaan tiimissä. - Lasten tarpeet voivat tulla integroiduksi Vasun kanssa. - Toiminta on luontevaa ja harmonista. - Lasten tunne-elämän ongelmia prosessoidaan ryhmässä tavallista enemmän. - Ryhmässä käytetään paljon satuja, tarinoita, loruja ja kirjoja.	- Opetussuunnitelmapainotteisuus voi heikentää lasten sosiaalisten suhteiden painotusta: lasten yhteenkuuluvuuden tunne, leikkimahdollisuudet, pitkäkestoinen leikki, aikuisten osallistuminen leikkiin ja oppimisympäristöön panostaminen voivat jäädä taka-alalle. - Toiminta voi olla liian aikuiskeskeistä, jolloin lasten osallistuminen suunnitteluun, havainnointi, dokumentointi ja spontaani tilanteiden hyödyntäminen voivat kärsiä. - Sääntöjen noudattamiseen tarvitaan usein aikuinen, lasten ilmaisu voi olla rajoittuneempaa ja sitoutuminen omaehtoiseen leikkiin voi kärsiä.

Toiminta on laadukasta monipuolisuutensa kautta, mutta vaarana on arjen tilanteista nousevien aiheiden jääminen syrjään.

Liite 6. Osallistumista painottava kasvatusympäristö

Vahvuudet	Haasteet
- Lapset osallistuvat toiminnan suunnitteluun sekä projektien että teemojen kehittelyyn. - Lapset ottavat vastuuta sääntöjen noudattamisesta ja päivittäisistä toiminnoista ja ristiriitoja prosessoidaan yhdessä. Lapset leikkivät usein itseohjautuvasti ja leikit voivat kehittyä viikkoja. Lapset muodostavat usein itse pienryhmänsä. - Toiminnassa painottuvat pienryhmätyöskentely, luovat elementit, tutkiminen, visuaalinen ilmaisu, rakentelu, draama- ja roolileikit sekä käsityö. - Ryhmän kasvatuskeskusteluissa keskustellaan enemmän yksittäisistä lapsista, lasten välisistä suhteista ja minäkuvasta.	- Pedagogiikka ja aikuisten kasvatuksellinen ote voivat jäädä jalkoihin lasten vahvan osallistumisen seurauksena: lasten läheisyyden tarpeeseen ei ole aina mahdollista vastata, tavoitteellisuus ja suunnitelmallisuus voivat kärsiä. - Ryhmän kokonaisuuden huomioiminen voi kärsiä, lasten jakautuminen pienryhmiin ei ole aina pedagogisesti perusteltua, koko ryhmän kokoontumisia ei hyödynnetä. - Sisällölliset orientaatiot, sadut, tarinat, lorut, kirjat ja musiikki jäävät vähemmälle - Ryhmän aikuisilla on aika- ja resurssipula, työskentely voi olla rauhatonta. Aikuisilla on vähän suunnittelu- ja arviointiaikaa.

Lapsilla on hyvät mahdollisuudet toteuttaa omia ideoitaan, mutta aikuinen voi menettää otteensa niiden ohjaamiseen.

Liite 7. Oman tyylin kuvaaminen:

Vahvuudet	Haasteet